

Rozhovor s jubilujúcim prof. PhDr. Ladislavom Šimonom, CSc.

Začiatkom apríla tohto roku sa dožíva náš kolega, bývalý pracovník Inštitútu germanistiky FF PU, prof. PhDr. Ladislav Šimon, CSc. významného životného jubilea – 75 rokov. Pri tejto príležitosti sme sa rozhodli pripomenúť akademickej obci túto výraznú osobnosť slovenskej germanistiky – literárneho vedca, prekladateľa a básnika.

Ján Jambor: Pán profesor, v druhej polovici 50. rokov ste študovali na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave odbor slovenčina – nemčina. Ako si spomínate na študentské časy? Ktorých učiteľov a spolužiakov by ste osobitne spomenuli? Venovali ste sa už vtedy literárnej tvorbe a umeleckému prekladu?

Ladislav Šimon: Maturoval som ako sedemnásťročný a hneď som sa vybral (sám, bez sprievodu rodičov) do sveta. O mojom prvom stretnutí s Bratislavou by sa dalo veľa rozprávať, ale to teraz vynechám. Štyri roky štúdia v rokoch 1956-1959 boli mimoriadne bohaté, lebo sa aj v spoločnosti čosi lámalo, a tak som plnými dúškami vstrebával udalosti. Z učiteľov vari najviac na mňa vplýval bývalý nadrealistický básnik Pavol Bunčák, ktorý mal s nami semináre a prezrádzal nám všelijaké veci z literárneho zákulisia. Viedol nám literárny krúžok a po každom sedení sme sa korporatívne vybrali na exkurziu po bratislavských viechach, kde sme sa nielen občerstvovali príťažlivým vínom, ale aj celé hodiny sme sa rozprávali o literatúre. Zaviedol nás do súkromnej viecehy na Vysokej ulici, ktorú každý deň na svoj pollitrik vína navštevoval Ján Smrek. Členmi krúžku boli študenti, ktorí sa neskôr stali známymi osobnosťami. Vysokú školu pedagogickú vtedy navštevovali aj Ľubomír Feldek, Viliam Marčok, Jozef Pavlovič a Ján Johanides, ale aj pekné dievčatá, ktoré okrášľovali náš mladoautorský krúžok a túlavú bohémku skupinu. Ako najmladšieho sme pribrali do krúžku Mariána Kováčika, ktorý bol síce poslucháčom techniky, ale už vtedy písal geniálne chlapčenské básničky. Do študijnej skupiny chodili so mnou Vincent Šabík, Ján Navrátil i Juraj Alner. Na ich neskorších osudoch sa dá demonštrovať celý vývin našej generácie. Priatelil som sa s Júliusom Vanovičom, ktorého hneď v prvom ročníku vyhodili z fakulty pre udanie z rodnej obce. Určitý čas sa potom pretľkal v Bratislave, na jeho byte sme sa schádzali a tvorili sme okruh prispievateľov Roľníckych novín, kde bol redaktorom kultúrnej rubriky Alfonz Lobotka, ktorý honorármi osviežoval naše dosť deravé študentské vrecká.

Bratislavský kultúrny život bol vtedy zaujímavý, pravidelne sme navštevovali literárne štvrtky, keď sa zakaždým diskutovalo o niektorom novom literárnom diele. Pamätám sa napríklad na diskusiu o „problémovej“ novele Alfonza Bednára Rozostavaný dom. Po literárnej časti celá naša mladá generácia zvyčajne znova zakotvila v niektorej viece, kde sme pobudli, až pokiaľ nás nevyhodili.

Vtedy som už začal prispievať do časopisu Mladá tvorba. Mladí autori tam boli v redakcii ako doma, ja som vždy prichádzal so zošitom, v ktorom som mal zapísané vlastné básničky a preklady z nemčiny. Redaktor časopisu Miroslav Válek si moje najnovšie záznamy zakaždým prezrel a zvyčajne vybral niečo na uverejnenie. Keď píšem odpoveď na Vašu prvú otázku, uvedomujem si, že celkom rozhodujúce veci človek vždy zažije v určitom momente alebo časovom úseku. Všetko, čo nasleduje, je iba akýsi odvar. Pre mňa boli rozhodujúce študentské roky strávené v Bratislave.

JJ: Po štúdiu ste sa vrátili domov na stredné Slovensko, kde ste pôsobili ako učiteľ a neskôr riaditeľ Strednej školy pre spoločné stravovanie v Brezne. Mali budúci kuchári a čašníci záujem o literatúru a jazyky? Neľutujete tak trochu, že ste z kulinárskeho prostredia plného vôní odišli do univerzitného prostredia plného písmeňiek?

LŠ: Mohol som zostať aj v Bratislave, mal som miesto v redakcii vtedajšieho denníka Práca, ale bol som idealista. Povedal som si, že keď som už absolvoval pedagogické učilište, patrilo by sa aspoň pár rokov odučiť niekde na vidieku. Osud ma vrhol do Brezna. Študenti školy sa nepripravovali na čašnícke ani na kuchárske povolanie, ale mali byť z nich „prevádzkari“ a iné stredné kádre. Príprave potravín sa však na škole venovala veľká pozornosť a praktické maturity boli ozajstným kulinárskym sviatkom.

Kvality mojich študentiek spoznali aj moji literárni druhovia, ktorí chodievali k nám občas na besedy a aj po rokoch spomínali na pohostenie.

Ja som každú voľnú chvíľu využíval na únik do blízkej Banskej Bystrice, kde bol centrom literárneho života básnik Mikuláš Kováč. On dostal do Bystrice kultového príslušníka Trnavskej skupiny Jána Ondruša, neskôr tam prišli absolventi pražskej bábkarskej fakulty Jozef Mokoš, Štefan Šmihla a Anton Vaculík, ktorí začali robiť avantgardné divadlo. Naše siahodlhé, v neskorých nočných hodinách sa končiace sedenia boli vyplnené najmä rozhovormi, z ktorých som si do Brezna odnášal „nabitú baterku“. V Banskej Bystrici sme spolu s Milanom Jurčom vydali dva ročníky almanachu Silueta a v rozhlasovom štúdiu a v krajských novinách Smer som sa pravidelne realizoval. Keď si na to dnes pomyslím, žasnem, koľko som toho stihol. V bratislavských Slovenských pohľadoch som mal skoro každý mesiac recenziu, chodil som ako porotca po súťažiach v umeleckom prednese a bolo aj všeličo iné.

Ale aj v Brezne sa čosi dialo, existoval tam ochotnícky Divadelný súbor Jána Chalupku, kde som presadil inscenáciu

hry Milana Kunderu Majiteľa kľúčov. Svoju ochotnícku kariéru by som však neoznačil za úspešnú.

Naproti nášmu bytu žil v Brezne hudobný skladateľ Vojtech Wick, s ktorým sme spáchali množstvo pesničiek uvádzaných v rozhlase i televízii.

Rozmýšľali sme, ako ešte viac obohatiť kultúrny život v meste a spolu s Ladislavom Bartkom sme založili Chalupkovo Brezno, súťaž umeleckej tvorivosti učiteľov, ktorá sa každoročne koná dodnes.

Na druhej strane mi bolo jasné, že som nezamýšľal spraviť „kulinársku“ kariéru, k čomu ma moje zamestnanie riaditeľa školy a riaditeľa dievčenského internátu priamo nabádalo. Preto som sa potešil, keď jedného dňa dvaja prešovskí vysokoškolskí pedagógovia prejavili želanie, že sa chcú so mnou stretnúť. Boli to neskorší profesori, dnes už nebohý Imrich Vaško a ešte stále činný Ján Sabol, ktorí mi navrhli, aby som prešiel na prešovskú Filozofickú fakultu. Hneď som sa tam vybral na konkurz a bol som prijatý za odborného asistenta na vtedajšej Katedre západných filológií. 1. augusta 1968 som cestoval do Košíc na rektorát Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, kde som uzavrel pracovnú zmluvu. 21. augusta nám všetkým zasiahli do života armády Varšavského paktu a začala sa nová historická etapa. Po voľnejších a tolerantnejších 60. rokoch zavládli obavy a strach, ktorý sa šírila postupne, kým nezaplaval všetky verejné priestory. Sloboda bola vytesnená do osobných zákutí.

Keď som prišiel do Prešova, konal sa tam študentský štrajk, ku ktorému som sa hlásil. Večer sa v študentskom divadle usporiadavali slávne „výpredaje“ a keďže som vždy na pár dní dochádzal z Brezna, mal som v Prešove dosť času zúčastňovať sa na všeličom ako neznámy fakultný novic. Boli to ťažké, ale pekné časy. Potom už prišli iba všedné dni, vlastne nevelmi zaujímavá kariéra, o ktorej ťažko čosi povedať.

JJ: Na FF v Prešove ste pôsobili celých štyridsať rokov. Aké boli Vaše začiatky na fakulte koncom 60. rokov? Aký bol pre Vás tento druhý prechod zo strednej školy na vysokú, spojený navyše s presťahovaním sa do Šariša?

LŠ: Mohol som konečne robiť, čo som vždy chcel. Lenže bolo to ako v epigrame Jána Kollára, ktorý žiadal potomkov, aby jeho generáciu nesúdili podľa toho, čo a ako spraviť mohli, ale podľa toho, čo robiť smeli.

Možno si každý hľadal nejakú štrbinku, ktorou by unikol z proklamovaných nevyhnutností.

Na prešovskej fakulte som našiel viacerých, s ktorými som sa mohol úprimne porozprávať a ktorých som pokladal za kamarátov. Nechcem nikoho vynechať, ale menovite predsa len uvediem vzácných ľudí, ktorí mi veľa dali. Bol to Karol Horák, Stanislav Rakús, Ján Sabol, Juraj Furdík, Eliáš Galajda a iste aj iní. S nimi som si rozumel a s nimi som vedel prežiť aj zlé časy.

JJ: Od začiatku vedeckej dráhy ste sa venovali hlavne literatúre 20. storočia s osobitným zreteľom na literatúru v Nemeckej demokratickej republike a Rakúsku. Ktorí autori, prípadne ktoré obdobia sú Vášmu srdcu najbližšie?

LŠ: Mám rád literatúru a celý život som venoval práci so slovom. Moje literárne lásky sa menili a nie vždy pochádzali z literatúr vytvorených v nemeckom jazyku. Centrom môjho záujmu bola vždy poézia a z tohto súdka môžem uviesť zopár mien: J. W. Goethe, F. Hölderlin, H. Heine, R. M. Rilke, H. M. Enzensberger, E.

Strittmatterová, E. Jandl. Ale prekladal som si aj iných, mal som ambíciu dosiahnuť 150 preložených básnikov, veľa mi už nechýba. Z prozaikov som obdivoval E. Strittmatera a R. Schneidera, ktorých som aj prekladal. Mám rád filozofov F. Nietzscheho a G. Simmela, ktorí boli aj umelecky citliví. Dost' času som strávil vyrovnávaním sa s B. Brechtom.

JJ: Z Vašej rozsiahlej bibliografie je na prvý pohľad jasné, že byť germanista pre Vás znamená v prvom rade byť sprostredkovateľ medzi jazykmi a kultúrami. Myslíte si, že takéto poslanie je aktuálne aj pre dnešnú dobu?

LŠ: Je známe, že nám, dnešným generáciám, osud v kladnom a či zápornom zmysle dožičil žiť v prevratnej dobe, keď sa strácajú niekdajšie hodnoty a nie je ešte celkom jasné, či to, čo s väčšími či menšími ťažkosťami vzniká, bude schopné sprevádzať ľudstvo k prosperite alebo k záhube. Vo svojom veku mám azda už právo byť konzervatívnym. Mám rád zvedavých ľudí a zvedavé národy a myslím si, že to, čo nazývame „kultúrnou výmenou“, je ešte vždy optimálnou formou spolužitia.

JJ: Carl Gustav Jung, Rainer Maria Rilke, Hugo von Hofmannsthal, Elias Canetti, Bertolt Brecht, Hans Magnus Enzensberger, Bernhard Schlink – to je len niekoľko autorov, ktorým ste prepožičali slovenský hlas. Popri próze sú medzi prekladmi bohato zastúpené básne a eseje. Čím to je? Súvisí to s Vaším vlastným autorským naturelom?

LŠ: Možno to súvisí s mojou priveľkou rozptýlenosťou, ktorú mi moji blízki vyčítajú. Ale asi iný už nebudem.

JJ: V poslednej dobe sa intenzívnejšie venujete prekladu klasických diel nemeckej literatúry. Spomeniem knižný výber z tvorby Friedricha Hölderlina Polovica života (2011). Momentálne vraj pracujete na preklade básni Johanna Wolfganga Goetheho. Splácate tak dlh slovenskej kultúry voči nemeckej klasike?

LŠ: Celý život som uprednostňoval skôr modernú literatúru, sledoval som novú slovenskú produkciu a čiastočne aj to, čo vychádzalo v Čechách a v Nemecku (pokiaľ som k tomu mal prístup). Na staré kolená sa toto zameranie dosť zmenilo, najprv som sa upriamil na obdobie na prelome 19. a 20. storočia (myslím, že tam je ešte stále čo objavovať) a potom som ako rak išiel ešte ďalej dozadu, k Hölderlinovi a teraz ku Goethemu. Začalo ma zaujímať, ako sa prekladajú staršie literárne texty. Napokon – aj dlhy treba splácať.

JJ: Na odpočinok ste odišli v nie celkom jednoduchom období, keď sa na FF udomáčňoval kreditný systém a iné prvky bolonskej reformy. V čom vidíte jej prednosti a nedostatky?

LŠ: Myslím, že reformy (nielen) na našich vysokých školách neboli najšťastnejšie. Trojstupňový systém štúdia viedol dosť často k tomu, že sa do bakalárskeho stupňa napchalo všetko, čo bolo predtým obsahom celého päťročného, napríklad učiteľského štúdia. Dnešné „magisterské“ dva roky často neslúžia prehľbovaniu ani usústavňovaniu vedomostí, zručností a návykov, ale sú akýmsi „riedkym“ a nenáročným obdobím. Zdá sa mi, že sa pri reforme najprv vymyslela forma a až potom sa hľadal (a nenašiel) k nej obsah, hoci to malo byť asi naopak. Výsledkom je nevyhnutný pokles úrovne vysokoškolského štúdia a z tohto stavu sa hľadá východisko v etablovaní štúdia pre elitu na elitných vysokoškolských zariadeniach. Je to východisko?

JJ: Tlak angličtiny ako prvého cudzieho jazyka je momentálne veľmi silný. Ako sa pozeráte na budúcnosť nemčiny na Slovensku?

LŠ: Tu treba rozlišovať. Ak máme na mysli počty záujemcov o komunikatívne ovládanie nemčiny, tie budú nevyhnutne klesať. Tomu bude zodpovedať aj záujem o učiteľské štúdium. Myslím si, že treba zdôrazňovať a posilňovať tie formy, ktoré súvisia s poznaním, ale aj „tvorivým aplikovaním“ nemeckej kultúry v širokom zmysle a v kontexte s inými kultúrami. Každý deň zisťujem, že sa z nášho každodenného života stráca historický aspekt, akoby sme žili iba dnes bez výhľadu do minulosti, ale aj do budúcnosti.

Na zmenu svojich postojov a konania však zatiaľ nie sme celkom dobre pripravení a nemajú v tom jasno ani naše štátne orgány, ktoré sa pohybujú dosť zmätočne od mantinelu k mantinelu. Ale nebuďme pesimisti. Možno sa všeličo „utrasie“, lenže treba pre to aj čosi robiť.

JJ: Pán profesor, ďakujem veľmi pekne za rozhovor a želám všetko dobré do ďalších tvorivých rokov života.